

Podręcznik efektywnego instruktora

PRAKSEOLOGIA KSZTAŁCENIA KIEROWCÓW

Bezpieczeństwo, dydaktyka, prawo

FILIP GREGA

dr hab. Adam Tarnowski prof. UMK - Instytut Psychologii UMK;

Książka stanowi istotny głos w dyskursie nad ewolucją metodyki szkolenia kandydatów na kierowców w dobie „płynnej nowoczesności”. Centralnym punktem analizy jest zmiana paradygmatu: przejście od dydaktyki herbartowskiej (nauczyciel jako źródło wiedzy) ku podejściu konstruktywistycznemu, w którym instruktor staje się organizatorem środowiska uczenia się. Atutem książki jest jej interdyscyplinarność, synteza wiedzy z zakresu pedagogiki, socjologii oraz psychologii uczenia się z realiami ruchu drogowego. Autor precyzyjnie identyfikuje potrzeby poznawcze „pokolenia cyfrowego”, wskazując na konieczność adaptacji języka i narzędzi komunikacji w procesie dydaktycznym, jak również szkolenia osób o specjalnych potrzebach, dla których prowadzenie samochodu jest pozytywnym, a być może przełomowym doświadczeniem sprawczości i niezależności. Książka wykracza poza ramy technicznego instruktażu, stymulując czytelnika – instruktora – do krytycznej analizy własnego warsztatu pracy. Podkreślenie, że bezpieczeństwo drogowe jest pochodną świadomego kształtowania postaw ludzkich, czyni tę pozycję fundamentalną dla podnoszenia standardów edukacyjnych w obszarze transportu.

Dr hab. Adam Tarnowski jest naukowcem i praktykiem w obszarze diagnostyki psychologicznej. Ukończył psychologię na ATK (obecnie UKSW) w r. 1989. Doktorat obronił na Uniwersytecie Jagiellońskim (1998), zaś habilitację na Uniwersytecie Warszawskim (2010). Obecnie jest dyrektorem Instytutu Psychologii Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, gdzie wykłada m.in. Psychologię pracy i ergonomię. W latach 2011–2022 był kierownikiem studiów podyplomowych w zakresie psychologii transportu. W latach 1992–2015 w Wojskowym Instytucie Medycyny Lotniczej pełnił funkcje kierownika Zakładu Psychologii Lotniczej, konsultanta Kliniki Psychoneurologicznej i Wojskowej Komisji Lotniczo-Lekarskiej. Jest członkiem Komitetu Psychologii PAN.

Systematycznie współpracuje z Alta sp. z o.o. jako konsultant problematyki konstrukcji testów psychologicznych (Test2Drive, Optimis). Opracował szereg testów wchodzących w skład systemu rekrutacyjnego Policji Multiselekt-R, w szczególności skale stabilności osobowościowej i testy poznawcze. Jest autorem systemu testów Test2Drive – narzędzia do kompleksowej diagnostyki psychologicznej kierowców. Wykonuje badania diagnostyczne kierowców oraz personelu lotniczego. Współtworzył metodykę badań kierowców, opracowaną w Instytucie Transportu Samochodowego.

Jest certyfikowanym psychologiem lotniczym (EAAP i PTP). Posiada certyfikat EuroPsy w zakresie psychologii pracy oraz uprawnienia superwizorskie w tym zakresie. Jest autorem lub współautorem ponad 100 artykułów, książek i rozdziałów oraz wielu wystąpień na konferencjach krajowych i międzynarodowych.

Autor:

mgr FILIP GREGA

Pedagog i socjolog bezpieczeństwa, instruktor nauki jazdy z blisko 20 letnim stażem, instruktor techniki jazdy oraz egzaminator prawa jazdy. Wykładowca akademicki w obszarach Prawa o ruchu drogowego i BRD. Biegły sądowy w specjalnościach szkolenie i egzaminowanie kandydatów na kierowców oraz taktyka i technika jazdy.

Laureat tytułu Osoba Roku 2017 Partnerstwa dla Bezpieczeństwa Drogowego oraz wielu innych nagród w obszarze BRD. Uehonorowany odznaczeniem resortowym Zasłużony dla Transportu RP

PARTNERZY:

ISBN 978-83-978874-0-4

CENA 149 zł (w tym 5% VAT)

Filip Grega

**Prakseologia
kształcenia kierowców**

Bezpieczeństwo, dydaktyka, prawo

Podręcznik efektywnego instruktora

Prakseologia kształcenia kierowców.
Bezpieczeństwo, dydaktyka, prawo
Podręcznik efektywnego instruktora

Autor: Filip Grega

ISBN 978-83-978874-0-4
Wydanie pierwsze
Miejsce wydania: Szczecin
Rok wydania: 2026

Wydawca:
Akademia Bezpieczeństwa.
Biuro biegłych sądowych sp. z o.o.
ul. Sławomira 21/17
71-606 Szczecin
e-mail: biuro@akademiabrd.pl

Projekt okładki i grafiki: OpenAI
Druk i oprawa: BooksFactory

Wszelkie prawa zastrzeżone.

Drogi Czytelniku, oddajemy Ci w ręce pierwszy tom podręcznika, które jest wspólnym dziełem twórcy i wydawcy. Prosimy, byś przestrzegał przysługujących im praw. Książkę możesz udostępniać osobom bliskim lub osobiście znanym, ale nie publikuj jej w internecie. Jeśli cytujesz fragmenty, nie zmieniaj ich treści i koniecznie zaznacz czyje to dzieło. Dla wygody zostawiliśmy sporo miejsca na Twoje dopiski, oznaczenia i notatki, bo wg nas książka służy do pracy a nie tylko oglądania. Niech Ci dobrze służy i stanie się cenną inspiracją w Twojej trudnej profesji.

SPIS TREŚCI

WSTĘP	10
ROZDZIAŁ 1.	
INSTRUKTOR	15
1.1 Rola instruktora w bezpieczeństwie ruchu drogowego	15
1.2 Brak systemu	18
1.3 Instruktor jako zawód zaufania społecznego	22
1.4 Etyka pracy instruktora nauki jazdy	29
1.5 Relacja dydaktyczna instruktora z kursantem	34
1.6 Samorząd zawodowy– niewykorzystana szansa środowiska	39
1.7 Dzień Instruktora Nauki Jazdy	41
1.8 Autorytet i prestiż instruktora – kompetencje ponad formalnym statusem	42
ROZDZIAŁ 2.	
UPRAWNIENIA I KOMPETENCJE INSTRUKTORA	51
2.1 Jak zdobyć uprawnienia?	51
2.2 Szkolenie teoretyczne	53
2.3 Praktyka instruktorska	53
2.4 Konspekt zajęć w przygotowaniu kandydata na instruktora	54
2.5 Egzamin kwalifikacyjny: część teoretyczna	
– przebieg i baza pytań	61
2.6 Egzamin kwalifikacyjny: część praktyczna	
– kompetencje i przebieg	61
2.7 Kompetencje instruktora nauki jazdy	62
2.8 Rozwój i doskonalenie zawodowe instruktora nauki jazdy	68
ROZDZIAŁ 3.	
DYDAKTYKA KSZTAŁCENIA KIEROWCÓW	78
3.1 Prakseologia kształcenia kierowców	78
3.2 Proces uczenia się w kształceniu kierowców	88
3.3 Specyfika uczenia się osób dorosłych	
– andragogika w kształceniu kierowców	97
3.4 Style uczenia się kursantów i ich znaczenie	107
3.5 Kształcenie spersonalizowane w kształceniu kierowców	111

3.6	Diagnoza procesu uczenia się kursanta	117
3.7	Coaching w kształceniu kierowców	122
3.8	Mentoring w kształceniu kierowców	126
3.9	Storytelling w kształceniu kierowców	129
3.10	Metody nauczania i narzędzia dydaktyczne	136
3.10.1	AI w pracy instruktora: wsparcie, nie zastępstwo	139
3.10.2	Mnemotechniki w kształceniu kierowców	142
3.11	Praca z błędem w kształceniu kierowców	144
3.12	Emocje, stres i koncentracja w procesie nauki jazdy	151
3.13	„No to zaczynamy”	154
3.14.1	Neuroróżnorodność w kształceniu kierowców	159
3.14.2	ADHD u kursantów nauki jazdy	162
3.14.3	Szkolenie kursantów z zaburzeniami percepcji	165
3.14.4	Metody pracy przy zaburzeniach funkcji poznawczych	169
3.14.5	Metody pracy instruktora z kursantem z ADHD	173
3.14.6	Spektrum autyzmu i zespół Aspergera	176
3.15	Semantyka języka instruktora w kształceniu kierowców	180
3.15.1	O błędnym wydawaniu poleceń manewrowych	193
3.16	Trudna zmiana – zmiana biegów	195
3.16.1	Rower z przerzutkami jako model skrzyni biegów	198
3.16.2	Nie patrz na gałkę – budowanie pamięci ruchowej	199
3.16.3	Nie ucz numerów biegów – ucz rozumienia przełożeń	201
3.16.4	Mała motoryka w zmianie biegów	203
3.17	Stres dobry i zły – rola instruktora w oswojaniu stresu	206
3.18	Kierunkowskazy – prawidłowe rozumienie ich funkcji	215
3.19	Nie każ „spojrzeć w lusterko”	219
3.20	Odległość warta życia	223
3.21	Badania psychotechniczne -wsparcie procesu kształcenia	226
3.22	Profesjonalizm a telefon, radio i koncentracja na kursancie	230
3.23	Etyka wypowiedzi instruktora	233
3.24	Etyka zawodowa - odpowiedzialność za wizerunek zawodu	238
3.25	Podejrzenie użycia alkoholu lub środków odurzających przez kursanta – odpowiedzialność instruktora i zasady postępowania	242
3.26	Konieczność modernizacji systemu kształcenia kierowców	249
ROZDZIAŁ 4.		
	Prawo w kształceniu kierowców	255
4.1	Znaczenie prawa w procesie szkolenia kierowców	255
4.2	Przepis prawa a norma prawna	258
4.3	Wykładnia funkcjonalna i systemowa	262

4.4 Art. 3 Prawa o ruchu drogowym jako norma nadrzędna	265
4.5 Interpretacja przepisów w praktyce szkolenia i egzaminu	267
4.6 Jak instruktor powinien tłumaczyć przepisy kursantom	278
4.7 Odpowiedzialność prawna kursanta i instruktora	281
4.8 Znaczenie prawidłowego rozumienia prawa w procesie szkolenia kierowców – podsumowanie	284

ROZDZIAŁ 5.

Egzaminowanie kandydatów na kierowców	287
5.1 Egzamin jako integralny element procesu kształcenia	287
5.2 Mit „uczenia pod egzamin” w szkoleniu kierowców	291
5.3 Nadchodząca zmiana egzaminu i kultury szkolenia	297

ROZDZIAŁ 6.

Perspektywa - o profesji instruktora z innej strony	302
6.1 Od strony Kursanta	303
6.2 Instruktor nauki jazdy Rafał Kszyszowski	306
6.3 Instruktor techniki jazdy Adam Knietowski	311
6.4 Egzaminator prawa jazdy Tomasz Barnaś	311
6.5 Przedsiębiorca prowadzący szkołę jazdy Rafał Balcer	315
6.6 Dyrektor ośrodka egzaminowania Tomasz Matuszewski	321
6.7 Psycholog transportu Małgorzata Wit-Wesołowska	324
6.8 Biegły sądowy w specj. rekonstrukcji wypadków drogowych Wojciech Pasieczny	334
6.9 Urzędnik organu nadzoru Ewelina Gałuszka	334
6.10 Adwokat specjalizujący się w ruchu drogowym Michał Burtowy	340
6.11 Mechanik samochodowy Marek Mozga	340
6.12 Ekspert bezpieczeństwa ruchu drogowego Katarzyna Dobrzańska-Junco	347
6.13 Ratownik medyczny Rafał Bryła	353

Błąd! W dokumencie nie ma tekstu o podanym stylu.

WSTĘP

Żyjemy w czasach niezwykle szybkiej zmiany. Zmienia się technologia, zmieniają się samochody, zmienia się infrastruktura drogowa, zmienia się sposób funkcjonowania społeczeństwa, a także oczekiwania wobec edukacji i pracy zawodowej. Współczesność można porównać do pociągu, który już ruszył z peronu i z każdą chwilą przyspiesza. Kto nie zdecyduje się do niego wsiąść, ten bardzo szybko zostanie na stacji z poczuciem, że świat odjechał bez niego. Metafora ta bardzo dobrze opisuje również rzeczywistość szkolenia kierowców. Metody pracy, które jeszcze kilkanaście czy kilkadziesiąt lat temu wydawały się wystarczające, dziś często okazują się niewystarczające w konfrontacji z nowymi wyzwaniami współczesnego ruchu drogowego.¹ Ostatnie lata naszej codzienności pozwalają wręcz twierdzić, iż ten cenzus czasu to nie lat kilkanaście a kilka. Tempo przemian jest ogromne.

Zmieniają się nie tylko samochody i przepisy. Zmieniają się również ludzie, którzy przychodzą na kurs nauki jazdy. Dzisiejszy kursant bardzo często funkcjonuje w świecie szybkiej informacji, mediów cyfrowych i dynamicznej komunikacji. Ma inne doświadczenia edukacyjne niż osoby uczące się prowadzenia pojazdów kilkanaście lat temu. Z tego powodu szkolenie kierowców nie może być jedynie

¹ Z. Bauman, Płynna nowoczesność, Kraków: Wydawnictwo Literackie, 2006, s. 7–18.

powtarzaniem utrwalonych schematów dydaktycznych. Musi być procesem świadomym, refleksyjnym i opartym na wiedzy o tym, jak ludzie uczą się nowych umiejętności.

Podręcznik, który czytelnik trzyma w ręku, powstał z przekonania, że szkolenie kierowców można prowadzić skuteczniej, mądrzej i w sposób bardziej przyjazny dla osób uczących się. Jego treść opiera się na wieloletnim doświadczeniu instruktorskim autora, studiach pedagogiki, socjologii i bezpieczeństwa oraz na rozmowach z wieloma doświadczonymi instruktorami, egzaminatorami i dydaktykami zajmującymi się problematyką kształcenia do bezpieczeństwa ruchu drogowego. Wykorzystano również ustalenia literatury naukowej z zakresu pedagogiki, dydaktyki, psychologii uczenia się dorosłych oraz prawa ruchu drogowego².

W kolejnych rozdziałach czytelnik znajdzie nie tylko podbudowę naukową wyjaśniającą zależności w obszarach tematycznych i metody efektywnego kształcenia ale również refleksje i przykłady dotyczące codziennej pracy instruktora nauki jazdy. Nie są one jednak przedstawiane jako jedyne słuszne metody działania. Każdy instruktor z czasem wypracowuje własny styl pracy i zestaw narzędzi dydaktycznych, które uważa za najskuteczniejsze. Celem tej książki nie jest podważanie tych doświadczeń, lecz raczej zaproszenie do refleksji nad profesją instruktora nauki jazdy i własnym warsztatem pracy.

Bardzo często w życiu zawodowym przywiązujemy się do metod, które znamy i które przez lata wydawały się skuteczne. Jest to naturalny mechanizm. Jednak rozwój każdej dziedziny wiedzy polega właśnie na tym, że od czasu do czasu warto spojrzeć na znane czynności z innej perspektywy. Czasami niewielka zmiana sposobu

² C. Kupisiewicz, *Dydaktyka ogólna*, Warszawa: PWN, 2012, s. 45–63.

tłumaczenia jakiegoś zagadnienia, drobna korekta języka używanego podczas szkolenia albo inne podejście do popełnianych przez kursanta błędów może znacząco poprawić efektywność całego procesu nauczania.

Współczesna dydaktyka coraz częściej odchodzi od tradycyjnego modelu nauczania wywodzącego się z dydaktyki herbartowskiej, w którym nauczyciel jest przede wszystkim przekazicielem wiedzy, a uczeń ma tę wiedzę przyswoić. Coraz większą rolę odgrywa model uczenia się, w którym nauczyciel – lub trener – organizuje środowisko zdobywania doświadczenia i pomaga uczącemu się samodzielnie dochodzić do wniosków³. W przypadku szkolenia kierowców podejście to ma szczególne znaczenie, ponieważ większość kompetencji kierowcy powstaje właśnie poprzez doświadczenie zdobywane w rzeczywistych sytuacjach drogowych.

Dlatego w niniejszym podręczniku pojawią się również odniesienia do takich metod pracy jak coaching, mentoring czy storytelling. Jeżeli w tekście pojawią się pojęcia mniej znane lub o dużym ładunku merytorycznym, będą one wyjaśniane w sposób możliwie uproszczony, dopasowany do obszarów aktywności zawodowej kadr ośrodków szkolenia kierowców. Trzeba bowiem pamiętać, że czytelnikami tej książki są przede wszystkim instruktorzy nauki jazdy, którzy bardzo często posiadają bardzo zróżnicowane doświadczenia edukacyjne i zawodowe, bez gruntownej i jednolitej bazy merytorycznej opartej na wystandaryzowanym aparacie pojęciowym. Celem podręcznika jest przekazanie wiedzy w sposób możliwie czytelny i praktyczny.

³ M. S. Knowles, E. F. Holton III, R. A. Swanson, *The Adult Learner: The Definitive Classic in Adult Education and Human Resource Development*, London–New York: Routledge, 2015, s. 35–48.

Błąd! W dokumencie nie ma tekstu o podanym stylu.

Ten podręcznik nie rości sobie praw do przedstawienia jedyne­go właściwego modelu szkolenia kierowców. Możliwe, że czytelnik zna metody pracy jeszcze skuteczniejsze niż te opisane w kolejnych roz­działach. Jeżeli tak jest, tym lepiej – oznacza to, że doświadczenie in­struktorskie stale się rozwija. Z dużą dozą prawdopodobieństwa wła­śnie tak jest, bo sam fakt, iż czytelnik sięgnął już po tę publikację do­wodzi, iż jest instruktorem ponadprzeciętnym na współczesnym rynku kształcenia kierowców gdyż jest świadomy konieczności per­manentnego rozwoju. Celem tej publikacji jest przede wszystkim dzielenie się doświadczeniem oraz zachęcanie do refleksji nad wła­snym sposobem pracy.

Bo choć samochody zmieniają się z roku na rok, a przepisy bywają nowelizowane, jedno pozostaje niezmiennie: bezpieczeństwo ruchu drogowego zaczyna się od człowieka, który siedzi za kierownicą. A pierwszą osobą, która profesjonalnie uczy tego człowieka odpowie­dzialności na drodze, jest właśnie instruktor.

Błąd! W dokumencie nie ma tekstu o podanym stylu.

Bibliografia

Literatura i opracowania

- S. Alger, „Agreement of driving examiners' assessments – Evaluating the reliability of the Swedish driving test”, *Transportation Research Part F: Traffic Psychology and Behaviour*, t. 19, 2013.
- P. Aravena, Y. Delevoeye-Turrell, V. Deprez, A. Cheylus, Y. Paulignan i in., Grip Force Reveals the Context Sensitivity of Language-Induced Motor Activity during „Action Words” Processing: Evidence from Sentential Negation, „PLOS ONE” 2012, t. 7, nr 12, e50287.
- T. Armstrong, *The Power of Neurodiversity*, Cambridge, MA: Da Capo Press, 2010.
- A. Attwood, *The Complete Guide to Asperger's Syndrome*, London: Jessica Kingsley Publishers, 2007.
- Z. Bauman, *Płynna nowoczesność*, Kraków: Wydawnictwo Literackie, 2006.
- F. S. Bellezza, *Mnemonic Devices: Classification, Characteristics, and Criteria*, „Review of Educational Research” 1981, t. 51, nr 2.
- R. Bosch, *Automotive Handbook*, 10th ed., Hoboken: Wiley, 2018.
- A. M. Brandt, *The Driver Training Industry and Public Safety*, *Journal of Transport Education*, 2014.
- R. Brockbank, I. McGill, *Facilitating Reflective Learning in Higher Education*, Maidenhead: Open University Press, 2007.
- A. Bryńska, „Uczeń z ADHD jako uczeń o specyficznych potrzebach edukacyjnych”, [w:] *Wychowanie we współczesnej szkole. Jak sobie radzić z nadpobudliwością psychoruchową uczniów (ADHD) w klasie?*, red. R. Kowalski, O. Szyrkarczyk, Siedlce: Wydawnictwo Uniwersytetu Przyrodniczo-Humanistycznego w Siedlcach, 2012.
- A. Brzezińska, *Diagnoza w edukacji*, Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN, 2013.
- M. Burtowy, *Prawo o ruchu drogowym. Komentarz*, Warszawa: Wolters Kluwer, 2023.
- B. Chlabcz, „Praktyka wszystko weryfikuje”. Z dr Ewą Odachowską, psychologiem transportu z ITS, rozmawia Bożenna Chlabcz, „Prawo Jazdy” 2018, nr 1/25.
- B. Chlabcz, „Profil instruktora”. Z dr Ewą Odachowską, psychologiem transportu z Instytutu Transportu Samochodowego, rozmawia Bożenna Chlabcz, „Prawo Jazdy” 2016.
- B. Clutterbuck, *Everyone Needs a Mentor*, London: Chartered Institute of Personnel and Development, 2014.

- J. Cromdal i in., What the mirrors won't tell: Instructing the blind spot check in driver training, „Journal of Pragmatics” 2025.
- R. Dolata, M. Sitek (red.), Raport o stanie edukacji 2014. Egzamin zewnętrzny w polityce i praktyce edukacyjnej, Instytut Badań Edukacyjnych, Warszawa 2015.
- A. Drozd, „Egzamin może mieć sens, gdy student będzie sensownie przygotowany – o potrzebie dostosowania «uczenia się» do formy egzaminu”, [w:] Egzamin powinien mieć sens i być sprawiedliwy: o egzaminowaniu studentów prawa, kandydatów na aplikantów, aplikantów, doktorantów i innych prawników, materiały konferencji międzynarodowej, 14 grudnia 2012 r., red. J. Mazurkiewicz, Wrocław, 2013.
- B. D. Dunn, K. Dunn, Teaching Students Through Their Individual Learning Styles, Boston: Allyn & Bacon, 1993.
- J. Elvik, A. Høye, T. Vaa, M. Sørensen, The Handbook of Road Safety Measures, Bingley: Emerald Group Publishing, 2009.
- S.H. Fairclough, A.J. Tattersall, K. Houston, „Anxiety and performance in the British driving test”, Transportation Research Part F: Traffic Psychology and Behaviour 2006, vol. 9, nr 1.
- J. Fleming, C. Mills, „Not Another Inventory, Rather a Catalyst for Reflection”, To Improve the Academy, 1992.
- S. Gaca, W. Suchorzewski, M. Tracz, Inżynieria ruchu drogowego. Teoria i praktyka, Warszawa: WKŁ, 2009.
- R. Gagné, The Conditions of Learning, New York: Holt, Rinehart & Winston, 1985.
- K. Gerc, M. Jurek, „Potrzeby osoby z zaburzeniami ze spektrum autyzmu”, „Eruditio et Ars” 2019, nr 1 (2).
- M. Górny, Metodyka nauczania. Warsztaty dla instruktorów nauki jazdy, Warszawa: Grupa IMAGE, 2019.
- R. C. Hamdy, „Driving and Patients With Dementia”, Journal of Clinical Gerontology and Geriatrics, 2018.
- J. Hattie, Visible Learning, London–New York: Routledge, 2009.
- J. F. Herbart, Allgemeine Pädagogik, Göttingen, 1806.
- D. Hrycak-Krzyżanowska, „Wykorzystanie storytellingu i digital storytellingu w nauczaniu języka polskiego jako obcego dzieci i młodzieży w Wielkiej Brytanii”, [w:] Ludyczność w (glotto)dydaktyce, red. M. Biernacka, P. Kaźmierczak, A. Banach, Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, 2020.
- B. Jasiak-Kaczmarek, „Storytelling jako efektywny sposób przekazywania informacji w onboardingu pracowniczym”, [w:] Horyzonty informacji, t. 7, red. P. Korycińska, Kraków: Uniwersytet Jagielloński, Biblioteka Jagiellońska, 2025.

Bibliografia

- M. Jurgilewicz, „Bezpieczeństwo ruchu drogowego”, [w:] Wielka Encyklopedia Prawa, t. XIII: Prawo karne, red. A. Baładynowicz, S. Pikulski, J. Warylewski, Warszawa, 2018.
- D. Kahneman, *Thinking, Fast and Slow*, New York: Farrar, Straus and Giroux, 2011.
- E. Kaniewska-Mackiewicz, „Wpływ zaburzeń integracji sensorycznej na codzienne funkcjonowanie oraz naukę w szkole”, „Zeszyty Naukowe WSG”, t. 36, seria: Edukacja – Rodzina – Społeczeństwo, nr 5, 2020.
- L. Kay i in., Validity and reliability of the on-road driving assessment with senior drivers, „Accident Analysis & Prevention” 2008.
- A. Klepp, H. van Dijk, V. Niccolai, A. Schnitzler, K. Biermann-Ruben, Action Verb Processing Specifically Modulates Motor Behaviour and Sensorimotor Neuronal Oscillations, „Scientific Reports” 2019, t. 9, art. 15985.
- M. Knowles, *Andragogy in Action*, San Francisco: Jossey-Bass, 1984.
- M. S. Knowles, E. F. Holton III, R. A. Swanson, *The Adult Learner: The Definitive Classic in Adult Education and Human Resource Development*, London–New York: Routledge, 2015.
- D. A. Kolb, *Experiential Learning: Experience as the Source of Learning and Development*, Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall, 1984.
- H. Komorowska, *Metodyka nauczania*, Warszawa: WSiP, 2002.
- T. Kotarbiński, *Abecadło praktyczności*, Warszawa: Wiedza Powszechna, 1974.
- T. Kotarbiński, *Traktat o dobrej robocie*, Wrocław: Ossolineum, 1955.
- W. Kotowski, *Prawne problemy ruchu drogowego. Komentarz*, Warszawa, 2007.
- W. Kotowski, *Prawo o ruchu drogowym. Komentarz*, Warszawa: Wolters Kluwer, 2021.
- J. Koziński, *Koncepcje psychologiczne człowieka*, Warszawa: PWN, 1997.
- K. Kruszewski, *Sztuka nauczania. Czynności nauczyciela*, Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN, 2004.
- C. Kupisiewicz, *Dydaktyka ogólna*, Warszawa: PWN, 2012.
- C. Kupisiewicz, *Podstawy dydaktyki ogólnej*, Warszawa 2012.
- Z. Kupnicka, G. Poraj, J. Kaźmierski, „ADHD u osób dorosłych – rozpoznawanie, przyczyny i skutki”, *Psychiatria i Psychologia Kliniczna*, t. 17, nr 3, 2017.
- Z. Kweciński, *Socjologia wychowania*, Warszawa: PWN, 2011.
- R.S. Lazarus, S. Folkman, *Stress, Appraisal, and Coping*, Springer, New York 1984.
- S. Magallón, J. Narbona, N. Crespo-Eguílaz, Acquisition of Motor and Cognitive Skills through Repetition in Typically Developing Children, „PLOS ONE” 2016, vol. 11, nr 7, e0158684.

- P. Magill, *Motor Learning and Control: Concepts and Applications*, New York: McGraw-Hill, 2013.
- M. Malewski, *Teorie andragogiczne*, Wrocław: Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, 1998.
- R. Marzano, *Classroom Instruction That Works*, Alexandria, VA: ASCD, 2001.
- D. Megginson, D. Clutterbuck, *Mentoring in Action*, London: Kogan Page, 2005.
- N. Meilatinova, Social commerce: Factors affecting customer repurchase and word-of-mouth intentions, „International Journal of Information Management” 2021, vol. 57, art. 102300.
- K. Mikołajczyk, „Jak uczą się dorośli, czyli co powinien wiedzieć trener o specyfice kształcenia uczestników szkolenia”, „e-mentor” 2011, nr 2 (39).
- L. Morawski, *Zasady wykładni prawa*, Toruń: Towarzystwo Naukowe Organizacji i Kierownictwa, 2006.
- P. M. Newton, M. Miah, Evidence-Based Higher Education – Is the Learning Styles „Myth” Important?, „Frontiers in Psychology” 2017, t. 8, art. 444.
- W. Okoń, *Wprowadzenie do dydaktyki ogólnej*, Warszawa 2003.
- R. Olthuis, J. Van Der Kamp, S. Caljouw, Verbalizations Affect Visuomotor Control in Hitting Objects to Distant Targets, „Frontiers in Psychology” 2017, t. 8, art. 661.
- R. Parsloe, M. Leedham, *Coaching and Mentoring*, London: Kogan Page, 2009.
- M. Petelewicz, J. Pierńkosz, K. Piotrowska, K. Sobestjański, J. Stankowska, *Uwarunkowania uczenia się w dorosłości. Raport z badania „Uczenie się dorosłych Polaków”*, Warszawa: Instytut Badań Edukacyjnych, 2023.
- P. Prabhakaran, J. M. Bennett, A. Hurden, D. Crundall, The efficacy of hazard perception training and education: A systematic review and meta-analysis, „Accident Analysis & Prevention” 2024, vol. 202, art. 107554.
- T. Pszczołowski, *Mała encyklopedia prakseologii i teorii organizacji*, Wrocław: Osso-lineum, 1978.
- A. L. Putnam, Mnemonics in Education: Current Research and Applications, „Translational Issues in Psychological Science” 2015, t. 1, nr 2.
- J. Rafał-Łuniewska, *W jaki sposób nauczyciel może pomóc dziecku z ADHD? Wskazania do pracy z uczniem z ADHD [materiał dla uczestników e-learningu]*, b.m., b.w., b.r.
- M. Schaefer, S. Enge i in., „Open-label placebos enhance test performance and reduce anxiety in learner drivers: a randomized controlled trial”, *Scientific Reports* 2024, vol. 14, 6684.
- R. Schmidt, T. Lee, *Motor Learning and Performance: From Principles to Application*, Champaign, IL: Human Kinetics, 2011.

- D. Shinar, M. Meir, I. Ben-Shoham, How Automatic Is Manual Gear Shifting?, „Human Factors” 1998, vol. 40, no. 4.
- P. Song i in., The prevalence of adult attention-deficit hyperactivity disorder: A global systematic review and meta-analysis, „Journal of Global Health” 2021, t. 11, art. 04009.
- R. A. Stefański, Prawo o ruchu drogowym. Komentarz, Warszawa: Wolters Kluwer, 2008.
- R. A. Stefański, Prawo o ruchu drogowym. Komentarz, Warszawa: Wolters Kluwer, 2023.
- R. A. Stefański, Ustawa Prawo o ruchu drogowym. Komentarz, Warszawa, 2003.
- L. Steinberg, A social neuroscience perspective on adolescent risk-taking, „Developmental Review” 2008, vol. 28, no. 1.
- U. Stolarska, A. Zając, B. Skowronek-Bała, B. Budziszewska, „Zaburzenia percepcji wzrokowej pochodzenia korowego”, „Przegląd Lekarski” 2009, t. 66, nr 11.
- H. Stribbell, S. Duangekanong, Satisfaction as a key antecedent for word of mouth and an essential mediator for service quality and brand trust in international education, „Humanities and Social Sciences Communications” 2022, vol. 9, art. 438.
- J. Sweller, „Cognitive Load Theory”, Psychology of Learning and Motivation, t. 55, 2011.
- H. Szaleniec, B. Kondratek, F. Kulon, A. Pokropek, P. Skórska, K. Świst, T. Wołodźko, M. Żółtak, Efekt egzaminatora w ocenianiu prac maturalnych z języka polskiego i matematyki, Warszawa: Instytut Badań Edukacyjnych, 2015.
- M. Szczepanik-Ninin, Ewaluacja efektów kształcenia w szkolnictwie wyższym, Tarnów: Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Tarnowie, 2017.
- A. Tarnowski, A. Olejniczak, Uwarunkowania i pomiar podatności na dystrakcję u starszych kierowców, „Transport Samochodowy” 2016, nr 3.
- A. Tarnowski, System Test2Drive w badaniach kierowców: relacje między teorią, przepisami a praktyką, „Przegląd Psychologiczny” 2021, t. 64, nr 1.
- A. Tarnowski, System Test2Drive w badaniach psychologicznych kierowców, „Transport Samochodowy” 2014, nr 2.
- J. Tarnowski, Psychologia transportu i bezpieczeństwa ruchu drogowego, Warszawa: Instytut Transportu Samochodowego, 2015.
- M. Ucińska, M. Dobrzyńska, „Sprawność psychiczna kierującego pojazdem a działania psychologa transportu na rzecz bezpiecznego uczestnictwa w ruchu drogowym”, Transport Samochodowy 2014, nr 2.
- J. Whitmore, Coaching for Performance, London: Nicholas Brealey Publishing, 2009.

- R. Wiechnik, Zastosowanie mnemotechnik w nauce szkolnej, „Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska. Sectio J, Paedagogia-Psychologia” 2018, vol. 31, nr 4.
- G. Wulf, W. Prinz, Directing attention to movement effects enhances learning: A review, „Psychonomic Bulletin & Review”, 2001.
- R.M. Yerkes, J.D. Dodson, „The Relation of Strength of Stimulus to Rapidity of Habit-Formation”, *Journal of Comparative Neurology and Psychology* 1908, vol. 18, nr 5.
- W. Zhang, Y. Wang, Z. Feng, S. Zhu, J. Cui, W. Hao, C. Wang, A method to improve the hazard perception of young novice drivers based on Bandura’s observational learning theory: Supplement to expert commentary training, „Transportation Research Part F: Traffic Psychology and Behaviour” 2022, vol. 85, s. 133–149.
- Z. Ziemiński, *Logika praktyczna*, Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN, 1965.
- Z. Ziemiński, „Przepis prawny a norma prawna”, *Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny*, 1960.
- American Psychiatric Association, *Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders (DSM-5)*, Washington, DC: American Psychiatric Association, 2013.
- M. Węglarz-Masłowska, „Percepcja wzrokowa uczniów z lekką niepełnosprawnością intelektualną”, *Lubelski Rocznik Pedagogiczny*, 2022.
- OECD/International Transport Forum, *Young Drivers: The Road to Safety*, Paris: OECD Publishing, 2006.
- P. Kłusek, Państwo a samorzady zawodów zaufania publicznego, „Przegląd Prawa i Administracji” 2015, t. CIII.

Akty prawne

- Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2025/2205 z dnia 22 października 2025 r. w sprawie praw jazdy, zmieniająca rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2018/1724 i dyrektywę Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2022/2561 oraz uchylająca dyrektywę 2006/126/WE Parlamentu Europejskiego i Rady i rozporządzenie Komisji (UE) nr 383/2012.
- Fahrschüler-Ausbildungsordnung vom 19. Juni 2012 (BGBl. I S. 1318), zuletzt geändert durch Art. 2 der Verordnung vom 18. März 2022 (BGBl. I S. 498).
- Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r., Dz.U. 1997 nr 78 poz. 483.
- Rozporządzenie Ministra Infrastruktury i Budownictwa z dnia 4 marca 2016 r. w sprawie szkolenia osób ubiegających się o uprawnienia do kierowania pojazdami, instruktorów i wykładowców, tekst jedn.: Dz.U. z 2018 r. poz. 1885.

Rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 24 listopada 2023 r. w sprawie egzaminowania osób ubiegających się o uprawnienia do kierowania pojazdami, szkolenia, egzaminowania i uzyskiwania uprawnień przez egzaminatorów oraz wzorów dokumentów stosowanych w tych sprawach, Dz.U. 2023 poz. 2659, z późn. zm.

Rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 25 czerwca 2019 r. w sprawie uzyskiwania uprawnień przez instruktorów i wykładowców, opłat oraz wzorów dokumentów stosowanych w tych sprawach, a także stawek wynagrodzenia członków komisji, Dz.U. z 2019 r. poz. 1200 ze zm.

Rozporządzenie Ministrów Infrastruktury oraz Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 31 lipca 2002 r. w sprawie znaków i sygnałów drogowych, tekst jedn.: Dz.U. z 2019 r. poz. 2310 ze zm.

Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 7 sierpnia 2014 r. w sprawie klasyfikacji zawodów i specjalności na potrzeby rynku pracy oraz zakresu jej stosowania, Dz.U. 2014 poz. 1145.

Ustawa z dnia 20 czerwca 1997 r. – Prawo o ruchu drogowym, tekst jedn.: Dz.U. z 2024 r. poz. 1251.

Ustawa z dnia 20 maja 1971 r. – Kodeks wykroczeń.

Ustawa z dnia 5 stycznia 2011 r. o kierujących pojazdami, tekst jedn.: Dz.U. z 2025 r. poz. 1226 ze zm.

Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny.

Dokumenty, materiały niepublikowane i orzecznictwo

F. Grega, Wpływ potocznej narracji o przepisach ruchu drogowego na zachowania uczestników ruchu jako czynnik ryzyka bezpieczeństwa ruchu drogowego, masygnopis autorski udostępniony do opracowania.

M. Kocór, Kształcenie spersonalizowane. Część I i II [prezentacja dydaktyczna], b.m., b.w., b.r.

Biuletyn Prawa Karnego, nr 6/11.

Deutscher Verkehrssicherheitsrat (DVR), Einführung eines Verhaltenskodex für die Fahrausbildung. Vorstandsbeschluss vom 17.10.2024 des DVR-Vorstandsausschusses Junge Kraftfahrer.

European Commission, European Guidelines for Validating Non-formal and Informal Learning, Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2016.

Bibliografia

- Fundacja Rzecznik Praw Kursanta, badanie ankietowe kursantów dotyczące kryteriów wyboru ośrodka szkolenia kierowców, 2017, dane niepublikowane, archiwum autora.
- Korespondencja autora z prof. dr hab. Ewą Kołodziejek (Instytut Językoznawstwa US), z prof. dr hab. Anną Pajdzińską (UMCS), z prof. zw. dr hab. Maciejem Grochowskim (Instytut Języka Polskiego PAN), z prof. dr hab. Krystyną Kleszczową (Uniwersytet Śląski) oraz odpowiedzi Poradni Językowej Uniwersytetu Zielonogórskiego i Poradni Językowej Uniwersytetu Szczecińskiego, 2025.
- M. Dębski, „Ratio legis jako element wykładni prawa”, opracowanie naukowe.
- Ministerstwo Infrastruktury, Reformujemy system egzaminowania kierowców, gov.pl, 30 marca 2026 r.
- Pismo Sekretarza Stanu w Ministerstwie Infrastruktury z dnia 27 sierpnia 2025 r., znak DTD-5-1.054.32.2025, w odpowiedzi na oświadczenie senatorskie.
- Najwyższa Izba Kontroli, Informacja o wynikach kontroli. Nadawanie uprawnień do kierowania pojazdami, Warszawa 2015.
- Najwyższa Izba Kontroli, System szkolenia kandydatów na kierowców. Informacja o wynikach kontroli, Warszawa 2023.
- Pomorski Uniwersytet Medyczny w Szczecinie, Przygotowanie dydaktyczne kadry do kształcenia w warunkach symulowanych. Kurs wstępny, dydaktyczno-metodyczny. 4. Metody nauczania [materiał dydaktyczny projektu „Centrum Innowacyjnej Edukacji Medycznej Pomorskiego Uniwersytetu Medycznego w Szczecinie”, POWR.05.03.00-00-0007/15], Szczecin: Pomorski Uniwersytet Medyczny w Szczecinie, b.r.
- Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 23 lutego 2011 r., sygn. III KK 276/10.
- Regulamin wewnętrzny pracy Komisji Egzaminacyjnej przeprowadzającej egzamin sprawdzający kwalifikacje kandydatów na instruktorów i instruktorów oraz kandydatów na wykładowców i wykładowców, załącznik do Zarządzenia Nr 39/2024 Wojewody Świętokrzyskiego z 27 marca 2024 r.
- Senat RP, petycja P9-02/19 w sprawie ustanowienia dnia 7 sierpnia Dniem Instruktor Nauki Jazdy.
- Senat RP, „Zbiorcza informacja o petycjach rozpatrzonych w 2019 roku”, P9-02/19.
- Uchwała Sądu Najwyższego z dnia 28 lutego 1975 r., sygn. V KZP 2/74.
- Uchwała Sądu Najwyższego z dnia 29 kwietnia 2009 r., sygn. I KZP 4/09.
- World Health Organization, Autism spectrum disorders, fact sheet, 17 September 2025.

Źródła internetowe

- R. Górski, „Działalność gospodarcza samorządu zawodowego”, PrawoDrogowe.pl, 2019.
- J. Huang, „Agnosia”, Merck Manual Professional Edition, 2025.
- J. Klamerus, B. Borkowska, K. Zaleńska-Hajduk, Czym jest superwizja? Jakie jest jej znaczenie w procesie psychoterapii?, Centrum Dobrej Terapii, 30 marca 2022 r.
- M. Witek, „Razem i dla wszystkich, albo...”, PrawoDrogowe.pl, 12 lutego 2019 r.
- „7. sierpnia to dzień instruktorów”, PrawoDrogowe.pl, 7 sierpnia 2021 r.
- Fundacja Rzecznik Praw Kursanta, Dlaczego ja mam odpowiadać? Przecież ja dopiero się uczę!, materiał informacyjny dostępny on-line, rzecznikprawkursanta.pl/dopierosieucze.
- GOV.UK, Carry out mock driving tests for your pupils.
- GOV.UK, How to record your pupils' progress learning to drive and the skills they need.
- GOV.UK, Understanding your driving test result – Motorcycle module 2 (on-road) test.
- LUX MED, „Zaburzenia poznawcze – czym są? Objawy, przyczyny”, 2024.
- MedlinePlus, „Dementia”, U.S. National Library of Medicine, 2025.
- „Trwają prace nad społecznym projektem ustawy o samorządzie zawodowym”, PrawoDrogowe.pl, 2019.
- UK Government, Hazard perception test now features more weather conditions, GOV.UK, 19 November 2018.
- UK Government, Theory test: cars: Booking your test, GOV.UK.
- UK Government, Theory test: cars: Hazard perception test, GOV.UK.
- UK Government, Theory test: cars: Pass mark and test result, GOV.UK.
- „Uznali 7. sierpnia za swoje święto”, PrawoDrogowe.pl, 8 sierpnia 2018 r.
- Wielki słownik języka polskiego PAN, hasło: „wbić”, definicja: „uderzając czymś lub używając siły zagłębić jakiś przedmiot lub część ciała w innym przedmiocie”, wsjp.pl.
- „Założenia samorządu zawodowego instruktorów i egzaminatorów”, PrawoDrogowe.pl, 19 czerwca 2019 r.